

توسعه استان گلستان با کدامین راهبرد؟

«راهبرد توسعه استان گلستان با تأکید بر مزیت‌های نسبی شمال و جنوب استان» (تلاشی برای ارائه الگوی رشد و توسعه اقتصادی استان)

الف: مروری بر پیشینه و تحولات اقتصادی و تجاری استان

۱. بررسی سال‌های نخستین ۱۳۰۰ نشان می‌دهد که شهر گمیشان پررونق ساحلی با مراودات با روسیه، رونق استان را رقم زده است.
۲. روزگار پررونق منطقه در دهه ۱۳۳۵ ناشی از توسعه مزارع کشاورزی در شمال است که رشد خوب استان را رقم زده است.
۳. در سال‌های پررونق شمال، آنقدر نیروی کار لازم است که در دهه ۱۳۴۵؛ جمعیت استان به ۵۹۰ هزار نفر با مهاجرت حدود ۲۰۰ هزار نفر عمدتاً از سیستان ... می‌رسد.
۴. در دهه ۱۳۵۰، قیمت جهانی پنبه، در مرکز جهانی پنبه آمریکا، با اعلام نرخ پنبه ترکمن صحرا، تعیین می‌شد.
۵. در سال ۱۳۵۵ با همت پنبه‌کاران، کشاورزان و صنایع قالی‌بافی ترکمن صحرا، نرخ بیکاری استان حدود سه درصد بود، در همان سال نرخ بیکاری کشور حدود ده درصد (۳ برابر بیش از گلستان) بوده است. در تمامی روندهای فوق، نقش عامل درون‌زا و رویکرد برون‌گرا (از مولفه‌های اقتصاد مقاومتی)، معلوم و هویداست.

ب: تحلیل و نتیجه‌گیری از روندها و فاکتورهای تاریخی

۱. طی قرن بیستم پیش‌ران و موتور محرکه توسعه اقتصادی استان، فعالان اقتصادی، کشاورزان و صنعتگران شمال استان یعنی ترکمن صحرا بوده است. در عین حال پیش‌ران اداری استان، جنوب آن به مرکزیت گرگان بوده است.
۲. در سال‌هایی که نقش پیش‌قراول اقتصادی به مدیران سیاسی و غیراقتصادی سپرده شده، دوران رکود و بیکاری فرارسیده است. نمونه آن نابودی مزارع پنبه، نابودی صنعت فرش دستباف ترکمن، (دومین صنعت ارزآور بعد از نفت در دهه ۵۰)، تعطیلی کارخانجات پنبه و مشاغل پایین‌دستی آن، نرخ بیکاری ۱۵ تا ۲۰ درصد. با سیاست‌های نادرست اقتصادی بوده است.
۳. با در نظر داشت نرخ بیکاری سه درصدی استان گلستان در سال ۱۳۵۵ و نرخ بیکاری ده درصدی کشور و روزگار تورمی کشور در دهه پنجاه می‌توان نتیجه گرفت، تئوری تبعیت بیکاری و رونق از نمای کلی کشور گاهی می‌تواند نقض شود. نمونه زنده آن در حال حاضر در سال ۱۴۰۲ در روستای عطاآباد مرکز مبل استان، نرخ بیکاری از نرخ سه درصد سال ۱۳۵۵ کمتر است.

با در نظر گرفتن نظریه فوق‌الذکر (عدم تبعیت مناطق از روندهای کلی اقتصادی کشور، در صورت توسعه ظرفیت‌ها و زمینه‌های منطقه‌ای)، با توجه به مزیت‌های نسبی مناطق شمال و جنوب استان می‌توان الگوی رشد و توسعه اقتصادی را با رویکرد اقتصاد مقاومتی با در نظر داشتن نگاه درون‌زا و تولیدات صادرات‌گرا رقم زد.

۴. با توجه به موارد مذکور و با در نظر گرفتن رویکرد اقتصاد مقاومتی به‌عنوان منشور حرکت‌های اقتصادی می‌توان با لحاظ نمودن توانمندی‌ها و مزیت‌های نسبی هر منطقه استان (اعم از شمال و جنوب استان) می‌توان الگوی رشد و توسعه اقتصادی درون‌زا و برون‌گرا را طراحی نمود.

۵. صدالبته و منطقی‌اً الگوی توسعه قرن ۲۱ استان با الگوی توسعه کشاورزی و صنعتی قرن ۲۰ متفاوت باید باشد.

ج: الگوی توسعه شمال و جنوب استان در بخش‌های مختلف اقتصادی با رویکردهای اقتصادی مقاومتی

۱- الگوی توسعه در صنعت و کشاورزی عمدتاً بر مبنای الگوی توسعه زنجیره ارزش و الگوی توسعه خوشه با رویکرد بهینه‌سازی و به‌روزرسانی تکنولوژی‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری صنایع و کشاورزی استان است. الگوی توسعه‌ای دیگر استان، توسعه مبتنی بر فناوری اطلاعات با در نظر گرفتن روندهای فناورانه کشور و جهان و توانمندی علمی استان و نخبگان بومی است،

۲- الگوی توسعه صنعتی باید مبتنی بر توسعه خوشه‌های کسب‌وکار نظیر خوشه مبل، خوشه لبنی و خوشه طیور، ... و کاملاً مبتنی بر چرخه ارزش‌افزوده و کسب حداکثر ارزش در استان باشد.

۳- الگوی توسعه کشاورزی استان باید انتقال فناوری آبیاری، تکنولوژی کشت گلخانه‌ای، محصولات پربازده کشاورزی مثل جو دوسر، ... تکنولوژی کمباین‌ها، کارخانجات آرد. برای توانمندسازی فعالیت‌های تولیدی کشاورزی در راستای اهداف اقتصادی قانون اساسی و سیاست‌های اقتصاد مقاومتی باشد.

۴- در این راستا، دانشگاه‌های استان باید به سوی تربیت فارغ‌التحصیلان فن محور، کارآفرین و کسب‌وکار محور حرکت کرده و نیروی محرکه نرم‌افزاری توسعه تکنولوژی را فراهم سازد.

۵- مطابق رویکرد اقتصاد مقاومتی، الگوی توسعه صنعتی حتماً باید صادرات محور باشد.

۶- رویکرد «تأمین مالی برای صنایع فاقد تقاضای بازار،» اشتباهی استراتژیک و هدر دادن و غارت منابع محدود مالی کشور است. لذا مدیریت بهینه منابع و تخصیص آن به پروژه‌های دارای تقاضای بازار عمدتاً صادراتی تا افق ۱۴۰۴، ضروری است.

۷- در جمع‌بندی باید گفت الگوی توسعه استان نمی‌تواند الگوی توسعه قرن بیستمی باشد. الگوی توسعه استان گلستان در قرن ۲۱ مبتنی بر رویکرد اقتصاد مقاومتی و با لحاظ مزیت‌های نسبی هر منطقه بر:

- توسعه و حمایت از واحدهای موجود موفق (از نظر بازار خارجی و داخلی).
- ارتقا تکنولوژی واحدهای موجود کسب‌وکار. (صنعتی، کشاورزی، خدماتی)
- توسعه کسب‌وکارهای اکو توریستی و بومگردی،

- استفاده از مزیت مکانی «پتانسیل هاب منطقه‌ای» شمال استان، برای محصولات آسیای میانه و روسیه و چین
- توسعه کسب‌وکارهای مبتنی بر فناوری اطلاعات که می‌تواند بازار جهانی داشته باشد.
- توانمندسازی خانوارهای روستایی با رویکرد اقتصاد مقاومتی باشد.

ه: نتیجه‌گیری نهایی

در جمع‌بندی نهایی باید گفت، شناخت روندهای تاریخی شمال و جنوب استان و احصاء مزیت‌های نسبی هریک از آنها و هدایت آنها با رویکرد اقتصاد مقاومتی با تولید محصولات صادرات محور و ارتقا ارزش افزوده چرخه تولید کشاورزی، توسعه بخش خدمات فناوری اطلاعات و کاربرد آن در زنجیره ارزش محصولات کشاورزی و صنعتی و توسعه حمل‌ونقل ریلی عمده‌ترین مؤلفه‌های الگوی رشد و توسعه استان با رویکرد اقتصاد مقاومتی است.

دکتر رحمان قره‌باش

عضو هیات نمایندگان

اتاق بازرگانی صنایع معادن و کشاورزی استان گلستان